1918

De svenska kvinnornas rösträttshistoria i korta drag.

II.

1912—1918.

Av Ann Margret Holmgren

De första 10 årens rösträttshistoria är given av Klara Lindh. Sedan dess ha uttrycken för kvinnornas rösträttsvilja och arbetet för saken ökats i hög grad utan att detta förmått ändra Första kammarens nej till ja. Frågan står i stort sett stilla i riksdagen trots att de begärda utredningarna, gjorda på regeringsuppdrag av prof. Reuterskiöld och av överdirektör Widell, länge förelegat färdiga, och trots att frågan uttömmande debatterats år efter år.

Kvinnornas organisation har däremot vuxit. Vackra bevis härpå är att antalet F. K. P. R. stigit från 187 till 240 och att de moderata kvinnorna bildat en egen rösträttsförening 1917 med fru Lizinka Dyrssen som ordf. Ett annat prov — ett verkligt kraftprov — var den opinionsyttring till regering och riksdag som frambars 1914, undertecknad av 351,454 kvinnonamn under förklaringen: »Vi undertecknade svenska kvinnor ansluta oss till kravet på full politisk medborgarrätt för kvinnor.»

Intresset för rösträtten har vaknat litet var stans. Därom vittna de vällyckade sommarmötena, som höllos 1912 i Skåne, 1915 i Huskvarna, 1916 i Strängnäs och 1917 i Ronneby med deltagare från hela landet. Sexton länsförbund verka även eggande och sammanhållande på varje läns F. K. P. R. De torde i sin mån ha bidragit till större livaktighet bland kvinnorna vid landstings- och stadsfullmäktigevalen. Det har även verkat uppmuntrande att ett 80-tal kvinnor

blivit invalda i stadsfullmäktige, och över 1,300 i allehanda kommunala nämnder, råd m. m.

Upplysningsverksamheten har bedrivits med stegrad fart, tack vare den Bergman-Österbergska donationen, och Hilma Anderssons i Valla vackra testamente på 5,000 kr. till resetalarefonden. I B.-Ö:s samhällskurser 1917 deltogo 22,000 åhörare. Kursledare ha varit jur. kand. Eva Andén, fröken

Karolina Widerström.

Emma Aulin, fröken Walborg Bergström, fröken Tilly Borg och fröken Gerda Planting-Gyllenbåga.

Tusentals föredrag ha för övrigt hållits över hela landet. Föredragshållarne äro för många att här uppräknas, dock må fruarna Billings, Petrinis och Tonnings rekord i avseende å långa och ansträngande turnéer i rissla och på hästrygg nämnas.

Tidningen Rösträtt för Kvinnor fortgår och har en stor uppgift att fylla. Fredrika-Bremer-Förbundets tidskrift Hertha och de socialdemokratiska kvinnornas tidning Morgonbris äro också goda förespråkare för kvinnans rösträtt. L. K. P. R:s värdefulla artikelserie, med fru Gerda Modén i Gävle som redaktör, upptas fortfarande av cirka 25 landsortstidningar. Under 1916 och 1917 utkom Kvinnornas Kalender, en tilltalande publikation, redigerad av fröken Hildur Öijer i Göteborg.

Mycket har under de 6 sista åren uträttats efter samma linjer som förut. Men efter 1915 har dessutom en stor

Anna Wicksell.

utsträckning av arbetsfältet vidtagits. Betydelsefulla och aktuella kvinnofrågor, såväl sociala som humanitära, ha upptagits till behandling av F. K. P. R. För sådana frågor har en mängd offentliga möten hållits där resolutioner fattats och skrivelser beslutats till vederbörande myndighet.

Sedan 1916 firas de svenska kvinnornas rösträttsdag, Birgittadagen den 7 oktober, då årligen anslående möten ha ägt rum vida omkring i landet och resolutioner fattats med fordran på rösträtt.

1914 deltog L. K. P. R. i Årstautställningen i Malmö med en för-

träfflig exposé av rösträttsarbetets resultat genom en instruktiv karta, tabeller m. m., vilket allt ådrog sig livlig uppmärksamhet, icke blott av svenska besökare utan även av främlingar.

Med utlandets rösträtts- och kvinnorörelse uppehåller L. K. P. R. konstant förbindelse bl. a. genom regelbundna rapporter i den internationella kvinnorösträttsalliansens organ »Jus Suffragii». I alliansens 7:de kongress i Budapest 1913 deltogo 12 delegerade och 12 suppleanter från Sverige. L. K. P. R. var även representerad i andra nordiska kvinnomötet i Köpenhamn 1914. Därjämte har L. K. P. R. anslutit sig till Nordiska kvinnosaksföreningars samorganisation, bildad 1916.

Gulli Petrini.

Det är klart att endast med synnerligt god ledning kan ett så gediget och systematiskt organiserat arbete utföras som det här nämnda, vilket dock blott är en ringa del av vad som gjorts. Det har varit en lycka för L. K. P. R. att ständigt äga ett utmärkt »V. U.» (verkställande utskott). Efter stadgeändringen 1914 utser centralstyrelsen medlemmarna av V. U. Första gången den nya ordningen tillämpades valdes v. ordf. fröken Signe Bergman till ordf. efter fröken Anna Whitlock, som på grund av annat arbete avsade sig ett mångårigt och värderat ordförandeskap. Av samma skäl lämnade sekreteraren fru Ezaline Boheman sin befattning och ersattes av fröken Signe Jacobsson.

Ebba Palmstierna.

L. K. P. R. led sommaren 1917 en oersättlig förlust, då fröken Bergman avgick efter att i 10 år ha varit V. U:s främsta arbetskraft och själen i L. K. P. R:s alla företag in i minsta detalj. Hon efterträddes av v. ordf., den högt aktade d:r Karolina Widerström. V. U. består nu av henne, jur. kand. fru Anna Wicksell v. ordf., friherrinnan Ebba Palmstierna och d:r Gulli Petrini. Suppleanter äro fru Ester Brisman och fröken Gerda Planting-Gyllenbåga. Den trofasta skattmästaren, fröken Thorborg Widebeck, skänker alltjämt L. K. P. R. sin tjänst.

*

Kvinnornas riksdagshistoria t. o. m. 1912 är framställd i en läsvärd broschyr av d:r Gulli Petrini och kommer att fortsättas av henne, varför endast dess yttre konturer här uppdragas. Som bekant var det socialdemokratiska partiet det första, som uppsatte kvinnans politiska rösträtt på sitt program. Sedan följde det liberala partiet exemplet. Endast högerpartiet har ännu icke skänkt frågan sin sympati. Liberala samlingspartiet väckte dock motion i båda kamrarna om rösträtt och valbarhet för kvinnor. Det Socialdemokratiska partiet upptog samma krav i sin motion om grundlagsändring. För att stödja de väckta förslagen framlades den 2 juli kvinnornas väldiga opinionsyttring och en deputation från L. K. P. R. uppvaktade statsminister Hammarskjöld med begäran om regeringens stöd. Detta nekades under förebärande att regeringen var bildad för andra syften och dessutom icke var enig i frågan.

Ester Brisman.

Gerda Planting-Gyllenbåga.

I debatten den 22 aug. om den liberala motionen deltog justitieminister Hasselrot i Första kammaren med ett varmhjärtat, entusiastiskt anförande. Frågan föll dock med 76 röster mot 46. I Andra kammaren antogs den med 107 röster för och 84 emot. Socialdemokraternas motion föll i båda kamrarna.

1916 uppvaktades statsministern ånyo med begäran om kungl. proposition till 1917 års riksdag och lovade ta saken i övervägande. Nekande svar

Vid 1913 års riksdag förelåg intet förslag om politisk rösträtt för kvinnor. Nästa års trontal bebådade en kungl. proposition. Konungen yttrade: »Övertygad att rättvisans och statsnyttans förenade synpunkter kräva en utsträckning av den politiska medborgarrätten även åt landets kvinnor» etc. Detta lät ju hoppfullt. Men hoppet grusades när den Hammarskjöldska regeringen i februari efterträdde den Staaffska, och riksdagen en månad därefter upplöstes.

Vid den därpå följande s. k. »majriksdagen» var läget förändrat. De liberalas antal hade smält ihop, men

Signe Jacobsson.

lämnades sedermera. Vid centralstyrelsens årsmöte 1917 beslöts med anledning härav att V. U. skulle anhålla hos samtliga politiska partier om partimotioner i frågan. Efter Hammarskjöldska ministärens avgång i mars överlämnades till statsminister Swartz en skrivelse till Konungen, undertecknad av L. K. P. R. samt 18 andra kvinnoföreningar med begäran om kungl. proposition till riksdagen — den sista i perioden. Svaret blev nekande.

Före frågans behandling i riksdagen hade den allmänna politiska situationen undergått en märkbar förändring och det syntes sannolikt att frågan om kvinnans politiska rösträtt skulle bli antagen. L. K. P. R. jämte 14 andra kvinnoföreningar inbjöd då till ett opinionsmöte i Auditorium. Mötet blev storslaget och imponerande. Till det festliga intrycket bidrog en fanborg på estraden, bildad av 12 rösträttsstandar från F. K. P. R. i landsorten, jämte fanor och standar från flera kvinnoföreningar. Regering och riksdag voro inbjudna och representanter för bådadera hade hörsammat kallelsen. En gripande vädjan från Selma Lagerlöf upplästes, och kvinnliga talare ur alla partier hade var i sitt slag utmärkta anföranden. Det låg högtid över detta, som man hoppades, sista möte i striden för vår sak. Till sist meddelades namnen på 145 platser, där mötets resolution fattats med begäran till regering och riksdag om fullt politiskt medborgarskap. Hälsningstelegram ingingo från en mängd framstående personer och organisationer inom och utom landet.

Vid riksdagen väcktes motioner av Liberala samlingspartiet, av borgmästare Lindhagen och av Socialdemokratiska partiet, det senare i samband med annat förslag. Redaktör Branting interpellerade statsministern om regeringen ville medverka till förutsättningarna för en författningsrevision, som gick ut på 40-gradiga skalans borttagande samt lika och direkt rösträtt till Andra kammaren för män och kvinnor.

Frågan om författningsrevision avslogs i Första kammaren, likaså om kvinnornas valbarhet till landsting, men innan motionerna om valrätten till Andra kammaren behandlades besva-

Lizinka Dyrssen.

Nils Edén.

rade statsministern redaktör Brantings interpellation utan att ens nämna kvinnornas rösträtt. Herr Branting beklagade att regeringen icke ville ta position i den frågan. När sedan Konstitutionsutskottets utlåtande blev avstyrkande var utgången given. Frågan föll som vanligt i Första kammaren. Inte ens ett förslag om återremiss för att göra ett sammanjämkningsförslag i enlighet med av högern uttalade fordringar kunde vinna majoritet. Även detta föll med 66 röster mot 43 på grund av högerns motstånd. I Andra kammaren antogs såväl den socialdemokratiska som den liberala utskottsreservationen.

Efter nyvalen 1917 bildades den liberala ministären Edén. Statsministern uppvaktades av två av V. U:s medlemmar, vilka framlämnade en skrivelse med anhållan om kungl. proposition. Även moderata kvinnors rösträttsförening frambar en skrivelse till Konungen med begäran om kungl. proposition på grundval av en högre åldersgräns för kvinnor än för män, automatiskt sjunkande tills den för männen bestämda åldersgränsen uppnåtts. Vid 1918 års riksdag framlades en kungl. proposition om rösträtt och valbarhet för kvinnor på samma villkor som för män. Hoppet kunde således åter vakna helst som Första kammarhögern 1917 tycktes ha kapitulerat i princip. När behandlingen av propositionen förekom 27 april visade det sig tyvärr att motståndet icke hade minskat, och propositionen föll i Första kammaren med 62 röster mot 36 efter en het debatt med glänsande inlägg av stats- och justitieministrarna. I Andra kammaren bifölls propositionen med 120 röster mot 49.

Det omedelbara uttrycket för kvinnornas harm var en i pressen publicerad protest, varefter väldiga protestmöten följde slag i slag här och var i landet.

Valbarheten till landstinget, i år föreslagen av Konstitutionsutskottet som ändring i den kungl. propositionen om den 40-gradiga skalans borttagande, är av största vikt för kvinnorna, ty av landstingens sammansättning beror huvudsakligen sammansättningen av Första kammaren i vilkens makt det för närvarande står att avslå eller bevilja den fulla medborgarrätt för kvinnor som rättvisan och samhällsnyttan kräva.

Stockholm 1918. Oskar Eklunds boktryckeri.

Pris 15 öre.